

MEVLÂNÂNA'NIN *MESNEVÎ*SİNDE NEFİS KAVRAMI

Dr. İhsan SOYSALDI*

Tasavvuf her dönemde kabul gören ama bunun yanında da eleştirel bakış içerisinde ele alınan bir ilim alanı olmuştur. Fakat en can alıcı nokta insan üzerine görüşlerin belirtildiği ve onun manevî terbiyesi her zaman taze ve geçerli kabul edilmiştir. Gaye olarak ta ideal insana ulaşmak seçilmiştir. Günümüzde insan eğitimi gerekliliği, yapılan eksik ve hatalarla devamlı gündem oluşturmaktadır. Hastalıklara, problemlere çarelerin aranıldığı bir dönemde insanı yetiştirme ve örnek olacak modeller elde etme konusunda mutasavvıfların rolü yadsınamaz.

Yüzyıllar boyu insanı her şeyin üstünde tutan ve mükemmeliyete ulaştıracak yolları, metotları tercih eden sûfiler, eserlerinde de bu konu ve ilgili hususları incelemişler, kendi tecrübelerine yer vermişlerdir. Bu çalışmaların ve birikimlerin hazır bir şekilde günümüz insanına sunulması önemli bir görev olacaktır.

Mevlâna günümüz insanına asırlar ötesinden esen bir güzel esinti gibi güzellikler katmaktadır. Onun öğretileri ve hayatı birer numune olarak her devirde ihtiyaç duyan için birer hazine mesabesindedir. Tasavvufun temel öğretilerinden olan nefis terbiyesi de Mevlâna'nın eserlerinde yerini almıştır. İnsan, nefisini ve onun muhtevasını tam anlamıyla idrak etse, onu eğitebilse hem kendisi hem de etrafındakiler rahat edecektir.

Nefis kelimesi sözlük anlamı olarak “nefes almak, bir şeyin özü, can, zat, kan, ruh, kalb, genişlemek, ferahlamak, kendisiyle akledilen şey” gibi değişik anlamlara gelmektedir.¹ Tasavvuf literatüründe nefis kavramından kastedilen insanın kötü sıfatları ile yerilen huy ve davranışları olarak görülmektedir. Gazali nefse yüklediği anlamda insanın hakikati, şehvet ve gadap kuvvetlerinin bir araya geldiği mana, insan bedeninde bulunan istenmeyen kötü huyların kaynağı olan bir latife, bir sırdır şeklinde izah etmektedir. Bunun karşısı olan güzel huyların kaynağı ise, ruh olarak kabul edilmektedir. Ruhu yöneten akıl, nefsi idare eden de hevâdir.²

Kur'ân'da geçen tasavvuf kavramlarından olan nefis değişik manalara gelecek şekilde Kur'ân'da yer almıştır. Bazen “zât kişilik” olarak³ bazen de “hem ruh hem de beden” anlamlarında kullanılmıştır.⁴ Sadece ruh anlamıyla kullanıldığı yerlerde mevcuttur.⁵

Nefis terbiyesi tasavvufun esas meselesi olarak görülmekte ve bu sebeple de tarafında de yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında mü'minlerin kendilerine örnek aldıkları Hz. Peygamber (s)'in hayatı da nefis konusunda yaptığı mücahede sahneleriyle insanlığa hitap etmektedir. İnsan hayatının her döneminde nefsiyle bir uğraş vermekte, onu yenmenin isteklerine karşı durabilmenin gayreti içerisinde. Bu açıdan da bakıldığında bir insanın kendi içerisinde gelişen bir savaşın mevcudiyeti görülmektedir.

Ünlü sûfî İbn Arabî de nefsi bedeni idare eden ama gözle görülemeyen bir latife olarak kabul etmektedir. Nefsi insanın ikili mahiyetini tamamlayan bir unsur olarak kabul eder. Allah'ın ruhundan üflediği anda ilâhî nefha ile tesviye edilmiş bedende ortaya çıkmıştır. Nefis insana berzâh âleminde verilen

* Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Tarihi Araştırma Görevlisi

¹ Cevherî, *şah*, c.III, s. 984–985, Kahire 1982; İbn Faris, *Mucemu Makâyisi'l-luğa*, (Tah. A. Muhammed Harun) c.V, s.460–461, Mısır 1969; İbn Manzur, *Lisani'l-arab*, (Tah. Haşim Hamid eş-Şâzeli),c.VI, s.4500–4504, Kahire trs..

² Gazâlî, *İhyâ*, Mısır 1957, c.III, s.4; Kuşeyrî, *Risâle*, Mısır 1966, s. 75; Hucvîrî, *Keşfu'l-Mabûb*, (Haz. Süleyman Uludağ), İstanbul 1982, 309,313.

³ Bakara, 2/284.

⁴ Âl-i İmrân, 3/135.

⁵ Zümer, 39/42.

şifât olması yönüyle kötülenmiş, Allah'a izâfe edilmesi sebebiyle de övülmüştür.¹

İnsanın kalbine tesir etme konusunda nefis ve kalp sürekli bir mücadele içerisindeyler. Kalp bu mücadeleler sonunda bazen ruhun, bazen de nefsin istek ve arzularına uymakta, ondan etkilenmektedir. Nefsin bu kötü istek ve arzularından kurtulmak için tezkiye edilmesi terbiyeye tabi tutulması gerekmektedir. Ruh nefsin olumsuz etkisinden kurtularak Allah'a doğru yönelmesi ve yakınlık kesbetmesi mümkün olacaktır. Bunların neticesinde kalp de ruha kulak verecek ve ondan gelecek emirlere göre vaziyet alacaktır.²

Nefsine sahip olamayan kişi artık onun isteklerini normal görür. Yani nefse mağlup olmuş, onun emrine girmiştir. En kötü isteğini dahi normal bir ihtiyaç olarak kabul eder. Tam tersi nefesine sahip olan onun kötü istek ve arzularına dizgin vuran için, akli nefesine karşı durabilmektedir.

Mutasavvıflar emmâre, levvâme, mülhime, mutmainne, râdiye, merdiyye ve kâmile şeklinde nefsi mertebelere ayırarak yapılan mücadeleyi de derecelendirmişlerdir. Çünkü insan bir eğitim içerisinde belli bir süreç sonucunda her basamakta farklı zorluk ve engellerle karşılaşmaktadır. Kendisini geliştiremeyen, hep aynı seviyede kalan insan her açıdan olumsuzluklarla karşılaşır ve toplum tarafından da yerilir. Devamlı surette kişi kendini daha güzel vasıflarla donatmaya çalışmalı bunu yaparken de nefsini dizginlemeyi başarmalıdır.

Mevlâna'nın nefis konusunda *Mesnevîde* verdiği Âdem (a.) örneği dikkat çekicidir. Cennette işlediği günahı tasvir ederken, nefsinin isteğine uyup onun zevki için hareket ettiğini ve cennetin en güzel yerinden bu sebeple ayrılmak zorunda kaldığını hikâye etmektedir. Bunun neticesinde meleğin kendisinden uzaklaştığını, bu hataya da çok az bir yiyecek karşılığında düştüğünü ama pişmanlık duyarak gözyaşı döktüğünü zikretmektedir. Mevlâna Hz. Âdem (a.)'ın bu günahı işlemede etkenlerden birisini bir başka akılla meşveret etmemesine dayandırır. Akılla yapılan bu danışma insanı hatadan uzak tutar derken, nefsin nefisle beraber hareketinden ise akıl devre dışı kalır bir işe yaramaz demektir. Nefsin başka bir nefisle sevinip gülmesiyle manevî olarak karanlığın artacağını, takip edilecek yolun gizli kalacağını ifade etmektedir. Tam tersi bir aklın başka bir akılla beraber hareketinde ise aydınlığın aratacağını takip edilecek yolun daha belirgin hale geleceğini söylemektedir.³ Tabii burada kastedilen akıl mutasavvıfların kabul ettiği gibi nurlanmış akıl yoksa her zaman akılla hareket doğruyu göstermez. Hataya da götürebilir.

Mevlâna nefse verdiği diğer bir örnekte kişinin düşmanını dışarıda aramaması gerektiğini en büyük düşmanın kendi nefsi olduğunu, kendisine haset edenleri kişi düşman olarak görmeden önce tendeki düşmanını bilmelidir demektir. Nefsini ten evinde besleyen daha sonrada başkalarına suç bularak onlara kin beslemenin yanlış olacağını anlatmaktadır.⁴

İnsan en büyük zararı çoğu zaman kendi kendine vermekte, çünkü bunu fark edemediği için aynı şekilde hareket etmeyi sürdürmektedir. Başına gelen sıkıntılarda dertlerde suçluyu ya da hatayı başka yerlerde görme arzusu suçu kendinde arayamama yanlış insanların tabiatında olan bir duygudur.

Bir başka hikâyede Mevlâna, halkın kendisini töhmet altında bıraktığı kişinin annesini öldürmesi hususunda kendisine anasını öldürmek yerine o töhmeti yapanı niye öldürmediğini soran kişiye halkın kanına girmektense onu boğazladım demektir. Bu olay üzerine verilen izah dikkat çekicidir. O kötü huylu anadan kastın kişinin kendi nefsi olduğu, onun uğruna her defasında bir başka kişiye kast ediyorsun asıl kendi nefsini öldür diyerek nefse sahip çıkılmasını istemektedir.⁵ Böyle yapılmaması halinde hiçbir zaman gerçek düşmanımızı bulmamız mümkün olamayacaktır.

Mevlâna nefsini öldüren kişinin özür dilemek sıkıntısından kurtulacağını ve yaşadığı yerde kendisi için başka bir düşmanın kalmayacağını belirtmektedir. Bu söze karşılık olarak peygamberler nefislerini yok etmemişlerdi ki düşmanları vardı onlara haset ediyorlardı sorusuna ise, o inkâr edenler kendilerine

¹ İbn Arâbî, Muhyiddîn, *Fütûhât-ı Mekke'ye*, Beyrut trs., c.II, s.749.

² Sühreverdî, Ebû Hafs Ömer, *Avârifü'l-Meârif*, (ter. H.Kamil Yılmaz, İrfan Gündüz) İstanbul 1990, s.567.

³ Mevlâna, Celâleddin Rumî, *Mesnevî*, ter. Vele İzbudak, MEBY, İstanbul 1995, c.II, s. 2.

⁴ Mevlâna, aynı eser, c.II, s.59.

⁵ Aynı eser, c.II, s. 60.

düşman idiler ve kendi kendilerine zarar veriyorlardı.¹ Cevabını vermiştir.

Burada dikkat çekici bir hususta insan sosyal hayatında çoğu defa özür dilemek zorunda kalmaktadır. Ama nefesine hâkim olan onu yenen için özür dileme durumunda kalma söz konusu olmayacaktır. Buna rağmen insana saldıran kişiler varsa da bu da onların kendi nefislerinden gelen kendi yanlışlıklarının sonucu olan davranışlardır.

Bir başka ifadesinde nefsi öküze benzeten Mevlâna, nefsi tepele geç ki, gizli olan ruh dirilsin ve akıllansın demektedir. Ağır beden öldürülürse sırları bilen ruh varlığı dirilir.²

Nefis insanın Allah'a yönelmesinde, ruhunu diriltip sırlara sahip olmasında önündeki en büyük engeldir. Onu aşmadan yaratılış gayesine ulaşmak mümkün değildir.

Mevlâna nefisine esir olan onu kendine idareci seçen için, akıl esir durumuna düşmüş demektedir. İsterse binlerce kez mushafa yemin etsin yine de böylesi için fark etmez, böyle bir durumda nefis insana rahat vermez. Kölesini bağlayan efendi gibi o yemini esir olan adama fırlatır. Diyerek nefse teslim olmuş insanın hangi hallere düşeceğini izah etmektedir.³

Nefsin gösterdiği veya yönlendirdiği şeyler hep zıddına olduğunu ifade eden Mevlâna, bu kötü demesine kulak asma onun söylediğinin tersini yap, dünyada peygamberlerin vasiyeti, isteği de bu şekildedir. Meşverette bulunma konusunda da ümmetlerine peygamberler “mukteda olan akılla” yapılmasını tavsiye etmişlerdir. Nefisini kadın bil, hatta kadından da beter, çünkü kadın şerrin cüzü, nefsin ise küllüdür. Nefsin sana namaz kıl, oruç tut diye emretse bile, nefis hilecidir, o emriyle bile sana bir hile kuracaktır. İnsan ömründe sahip olduğu bütün zamanlarda nefis aldatmak için çeşitli bahane ileri sürerek aldattır. En soğuk itici vaatleri bile sıcak bir şekilde sunar ki ret edilmesin.⁴

Nefsin insan aklının üstüne çıkıp onu kendine göre hareket eder duruma getirmesi, o kişinin davranışlarında artık kontrolden çıkmasına akılla izah edilemeyen hareketle sergilemesine neden olmaktadır. Nefis çoğu kez aldatici hileler tuzaklar kurar. Yapacağı kötü işleri masum bir hale koyar ki kişi bundan şüphelenip geri durmasın. İnsan her zaman tek başına nefisle baş edemediği anlarda başka bir akla danışması ondan destek ve yardım alması bu nefis mücadelesinde başarılı olmasına sebep olacaktır.

Nefsin öldürülmesi konusunu ise, dünyada isteklerini terk etmek olarak gören Mevlâna taşla ezilmesin diye yılanın zehirli dişini sökmeye benzetmektedir. Nefsi öldürmek içinde kendisi nefisine galip gelmiş bir üstada ihtiyaç olduğunu, ona sınıksız sanılmadan bunun gerçekleşmeyeceğini izah etmektedir.⁵

Mevlâna nefsin insandan istediğinin aşağılık bir kazanç olduğunu ve insanın bunu terk etmesi uzak durması gerektiğini söylemektedir.⁶ Nefsin insandan yüce bir isteği olmasını dahi bir hile ve düzen sebebi gören Mevlâna, namaza kalk demesi bile bir tuzaktır diyerek ikaz etmektedir.⁷

Mevlâna akıl ve nefis karşılaştırmasında nefsin töhmetli, yüce aklın ise bundan uzak olduğunu ifade etmektedir. Nefsi terbiye etme yöntemi konusunda hakikati kötekle anlar delil getirmek gerekmez demektedir. Mucize görür aydınlanır ama sonra o hayaldi der. Kendine göre bahaneler getirir diyerek nefsin hilelerini tasvir etmektedir.⁸

Nefsin terbiyesi konusunda Mevlâna'nın üzerinde durduğu husus nefsin zordan anladığı başka türlü müdahalelerden fayda olmayacağını belirtmesidir. Onu bir manada cezalandırıcı faaliyetler ancak nefse karşı durmayı başarılı kılacaktır. Onun hoşlandığı ısrarla istediği şeylerden uzak tutma başarılı bir yol olarak görülmektedir.

Nefisle yapılan mücadelenin düşmanla yapılan cihatla olan mukayesesi konusunda dışındaki düşmandan daha büyüğü içimizde var, bunu öldürmek aklın fikrin işi değil. İçerdeki olan aslan öyle

¹ Aynı yer.

² Mevlâna, aynı eser, c.II, s.110.

³ Mevlâna, c.II, s.163.

⁴ Mevlâna, *Mesnevî*, c.II, s. 174-175.

⁵ Mevlâna, aynı eser, c.II, s.194.

⁶ Mevlâna, aynı eser, c.II, s.199.

⁷ Mevlâna, aynı eser, c.II, s.200.

⁸ Mevlâna, aynı eser, c.II, s.268.

tavşan maskarası olmaz. Cehennem insanın nefsidir, hararetini denizler söndürmez. Bütün âlemi yer yutar ama yine de daha yok mu? Der nihayet Hak, onun üstüne Lâmekân âleminde ayağını koyar ve derhal sakinleşir. Bizim nefsimiz de cehennemden bir parçasıdır diyen Mevlâna, bundan dolayıdır ki cüzler kül olanın tabiatından kabilince onu ancak Hak tarafından öldürülebileceğini vurgulamaktadır. Nefsin yayını Haktan başka kim çekebilir demektir. Yaya hep doğru ok koyarlar ama nefiste ters ve eğri oklar vardır. Diyerek ok gibi doğru olmayı tavsiye eden Mevlâna, dışarda yapılan savaştan galip gelince içte yapılan savaşa dönüldü. Küçük muhabereden döndük ve Hz. Peygamber (s.)'le beraber savaştayız.¹ Allaktan kuvvet ve güç isteyen Mevlâna asıl aslanın nefsinin mağlup eden kişi olduğunu belirtmektedir.²

Hz. Peygamber (s.)'in de hadislerinde buyurduğu gibi düşmanla savaşmaktan daha zor ve daha önemli olan nefisle savaş insanın dünyadaki imtihanında başarılı olmasını da doğrudan etkilemektedir. Hatta sosyal hayatında insanlarla ilişkilerinde nefsi ile olan mücadelesinde başarılı olup olmaması önemli rol oynamaktadır. Nefsine sahip çıkıp ona söz geçiren kişi başkalarıyla olan münasebetlerinde daha dengeli ve daha sorunsuz olacaktır. Karşılaşacağı yanlış tutum ve davranışlara karşı daha müsamahalı ve sabırlı olabilecektir. Kimseyi kırmayacak küçük maddi menfaatler uğruna insanları incitmeyip, üzmecektir. Bilakis kendinden daha çok kardeşini tercih edecek, isâr gösterecektir.

Mevlâna Allah Teâlâ'ya göre güz mevsiminin nefis ve heva, akıl ve canınsa bahar mevsimi olduğunu belirtmektedir. Sen kendi cüzi aklınla bir kâmil akıl sahibi ara, senin cüzi aklın onun sayesinde külli olur demektir. Bu sayede nefse zincir vurulabileceğini, çünkü nefis için akıl küllü zincir mesabesindedir der.³

Heva ve hevesle nefsin isteklerine uymanın insanı Allah'ın yolundan çıkaracağını ifade eden Mevlâna insanların arasını bozan ikilik çıkarıcı heva ve heveslerinin doğultusunda hareket etmeleridir diyerek insanları ikaz etmektedir.⁴

Akılla nefsin ilişkilerinden bahsederken Mevlâna akıl nefsi için ayıplarla dolu olması sebebiyle şikâyet eder. Nefsi güzel bir yüzdeki çirkin duran bir burna benzetmektedir. Akıl nefse seslenerek özel oluş, farklı olma su ve topraktan, yani suretten değildir. Mânâ bakımından farklı olma söz konusudur demektir.⁵

Nefsin aşılacak bir durumda olduğuna dikkat çeken Mevlâna, o sözünde durmaz bu yüzden öldürülmelidir der. Kendisi alçak olduğu gibi yöneldiği tarafta alçaktır. Zeki ve ince hesap yapar ama yöneldiği taraf dünya olması sebebiyle onu ölü bilmek daha iyidir.⁶

Mevlâna nefsin düşmanlığı ve inkârcılığı hususunda nefsi Firavuna benzetir. Onu doyurmak en büyük yanlıştır. Doyunca eski küfrü aklına gelir, ateşin hararetine düşmedikçe nefis güzelleşmez. Onu belli bir kıvama gelince terbiye et demektir. Oağlayıp sızlasa bile ona acıma yola gelmez, Allah'ın emrettiği gibi yaşamayı kabul etmez. O tıpkı Firavun gibi zor zamanda Allah'a secde eder ama işi bittimi azar. Eşegin yükünü atınca çifte atması gibi o da sıkıntıdan kurtulunca azıtır, yoldan çıkar. İş yoluna girdiğinde önceki ağlayıp yakarmalarını unuttur.⁷

Nefis insanı kendine acındırmak suretiyle yanlışa götürebilir, yapacağı yanlışları süsleyerek doğru gösterebilir. Onu terbiye etmeden rahat edilemeyeceği aşıkârdır. Bazen emre itaat ediyor gibi görünse de ilk fırsatta gerçek kimliğini ortaya koyması kaçınılmazdır. O bir fırsatını gözlemektedir. Sıkıntıdan kurtulduğu an yapacağını yapar. Bundan dolayı nefsin sızlanmalarına kulak asılmaması önemli bir prensiptir.

Nefis öldürülmesi gereken mahlûk olmasından dolayı Allah da onun öldürülmesini istemiştir diyen Mevlâna nefsi üç köşeli bir diken gibidir. Ne çeşit koyarsan sana batır ondan kurtulma imanının yoktur. Hevâ ve hevesi terk ederek o dikenin ateşi vur onu terbiye et demektir.⁸

¹ Aduni, *Keşfü'l-Hafla*, Beyrut trs., c.I,s.424

² Mevlâna, *Mesnevî*, Konya 2007, s.57.

³ Mevlâna, *Mesnevî*, ter. Veled İzbudak, MEBY, İstanbul 1995, c.I, s.164.

⁴ Mevlâna, aynı eser, c.I, s.237.

⁵ Mevlâna, *Mesnevî*, ter. Veled İzbudak, c.VI, s.234.

⁶ Mevlâna, aynı eser, c.IV, s.135.

⁷ Mevlâna, aynı eser, c.IV, s.289.

⁸ Mevlâna, aynı eser, c.III, s. 30.

Nefsin ölmesiyle âlem dirilir diyen Mevlâna, nefsi efendisini öldürmüş sen de onu kendine kul köle yap, nefsin kendini efendi yerine koymuş, ululuk taslamaktadır. Aklın zahmetsizce rızıklanmasının nefsin öldürülmesine bağlıdır. Nefsi buna karşı çıkacaktır, kendi otoritesinin gitmesini istemeyecektir.¹

Mevlâna nefsin görünüşte Kur'ân'a uyar gibi olduğuna, ibadet yapar görünmesine kanma o her an gizli bir şekilde saldırma potansiyeline sahiptir. Riya içerisinde, onunla yakın dost olma, seni abdest almak için havuz başına götürür ama niyeti seni havuza atmaktır demektir. Akıl nuranî olmasına, hak ve hakikat ayıncı olmasına rağmen nefsin ona üstün gelmesi nedendir? Sorusuna nefis kendi evinde kendi yurdunda akıl ise garip, köpek bile kendi kapısında aslan kesilir diyerek karşılık vermektedir.²

Nefsi baş edilmesi öyle zor bir düşman ki görünüşte ibadet yapıyor, ama gerçekte bir açık bulup istifade etmeyi planlamakta. Bundan dolayı her an uyanık ve hazırlıklı olmak onun hilelerine ve tuzaklarına düşmemek gerekmektedir. Nefsi kendi kontrol ve denetimin altında tutmayı başaramazsan o hemen sana hükmetmeyi ister. Efendi olmanın emretmenin yollarını arar. Ve bu konuda da çok maharetlidir.

Nefis hastalıklı ise ne eline alırsa insana o hastalığa alet eder diyen Mevlâna, o işi bozar berbat eder, eline mücevher alsan taş olur, gönül sevgisine sarılsan savaş olur şeklinde nefsin hastalıklı olması durumunda nasıl zararlı olabileceğini anlatmaktadır.³

Mevlâna nefsi kendisini savaşa çağıran kişinin nefsine söylediği sözleri örnek vererek şunları anlatmaktadır. Şehvete düşkün olan nefis ibadete bile yanaşmazken savaşmayı nasıl ister? Doğru söylemezsen üstüne saldırır, riyazetle iyice sıkıştırırım demesi üzerine nefsi ona beni her gün öldürüp duruyor, kâfirlere yapılan eziyetleri bana yapıyorsun. Uykusuz, yemeksiz öldürüp duruyorsun bari savaşta bir yarayla şu bedenden kurtulurum, bu sayede halkta yiğitliğimi, fedakârlığımı görür der. Bunun üzerine o kişi nefisini münafık olarak yaşamakta ve münafık olarak ölmedesin diyerek tenkit etmektedir.⁴

Mevlâna eşsiz anlatımı ile nefis konusunu bir sûfi bakışıyla vermektedir. Verdiği kendine has örneklemelerle insanların konuyu daha net anlamalarını düşünerek, zamanının insanına ve kendinden sonraki asırlara seslenmiştir. Üzerinde durulan en önemli husus olarak nefsin insanı aldatmakta çeşitli metotlar kullanmakta, buna karşı hazırlıklı olmanın gerektiği, terbiye edilmemiş, kontrol altına alınmayan nefsin kişinin başına dert olmayı adet hâline getireceğidir.

Nefis insanı günahlara yanlışlara götürse de insan bütün bunlara rağmen hiçbir zaman ümitsizliğe düşmemeli Allah'ın rahmeti her an güvenmelidir. İnsan suçu, günahı ne kadar çok olursa olsun Allah'ın af ve mağfireti yanında hep küçük kalacaktır. Yeter ki insan samimi olsun ve bu işlediklerine dönmeyi başarabilsin. Bu konuda Kur'an'daki "*De ki: Ey kendilerine karşı haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Allah bütün günahları bağışlar.*"⁵ Zaten Allah'ın rahmeti ve bağışlaması bu kadar bol olması insanlar sadece yaptıkları hayırlarla işledikleri sevaplarla cennete gidebilir miydi?

Tasavvuf insana dünya hayatında getirdiği prensiplerle Allah'ın emrettiği ve Hz. Peygamber (s.)'in getirdiği prensipler doğrultusunda bir hayat sürdürmeyi amaç edinmektedir. Bu hedefte engel olarak görülen faktörlerin en önemlisi ve tehlikeli olanı insanın kendi nefsidir. Çünkü kendi içersinde bir huzur ve ahengi yakalayamayan her işinde başarılı olmakta zorlanacaktır. Nefsine söz dinletemeyen, baş edemeyen hiçbir ibadette ya da yapacağı hayırlı işlerde istenilen sonuca ulaşması kolay olmayacaktır.

Güzel vasıfları, iyilikleri kendi nefsine kabul ettiren kişi yapacağı her işte başarılı olacak ve istenilen neticeye, gayeye ulaşabilecektir. Bu amaç için kişinin kendini eğitmesi, istenilmeyen vasıfları var ise, bunlardan arınması gerekmektedir. Hem kendiyse hem de insanlarla barışık olmanın yolu öncelikle kendi nefsine sahip olmaktan geçmektedir.

¹ Mevlâna, aynı eser, c.III, s.204.

² Mevlâna, aynı eser, c.III, s.207–208.

³ Mevlâna, aynı eser, c.III, s.219.

⁴ Mevlâna, aynı eser, c.V, s.309.

⁵ Zümer, 39/53.